Doktori (PhD) értekezés tézisei

Nevelési értékharmónia a szülők és pedagógusok kapcsolattartásának tükrében

Major Enikő

Témavezető: Prof. Dr. Engler Ágnes

DEBRECENI EGYETEM
BDT

Debrecen, 2025

Az értekezés célkitűzése, a téma körülhatárolása

A doktori értekezés az iskolai és családi nevelésben megmutatkozó értékek átfogó vizsgálatára vállalkozik, mégpedig a pedagógusok és a szülők nevelési céljainak feltárásával és azok összevetésével, az iskola és a család kapcsolattartását mint a nevelési és oktatási célok egyeztetésének effektív metódusát fókuszba állítva. Ennek megfelelően kiemelt figyelmet kap a pedagógusok és szülők közötti kommunikáció feltárása, valamint fontos törekvés az intézményekben alkalmazott jó gyakorlatok mellett a pedagógus–szülő együttműködés fejlesztésének támogatása is. Az értekezés további célkitűzése a szülői bevonódás otthoni és iskolai környezetben történő megvalósulásának bemutatása, elsősorban a pedagógusok szemszögéből.

A nevelés – Durkheim klasszikus felfogása szerint (Durkheim, 1934/1980; idézi Kozma, 1991, 2001; lásd még Zrinszky, 2002; Meleg, 2015) a társadalmak folytonosságának és a személyiségfejlődés támogatásának (Bábosik & Mezei, 1994) alapvető eszköze – a társadalmi színterek összetett rendszerében zajlik. A gyermekek identitása és értékrendje az otthon, az iskola, a kortárs kapcsolatok és a tágabb társadalmi környezet (digitális, kulturális, gazdasági) kölcsönhatásaiban formálódik. E terek együttműködése vagy konfliktusai meghatározhatják a nevelés eredményességét. A nevelési pluralizmus pedig demokratikus alapelvként biztosítja a világnézeti és értékalapú iskolaválasztás lehetőségét, amely az oktatási kínálat sokszínűségében – állami, egyházi, alapítványi és magánintézmények formájában – valósul meg (Dronkers & Avram, 2017).

A rendszerváltást követő időszakban az egyházi fenntartású iskolák visszaállításának körülményeit, valamint a fenntartóváltás folyamatait több kutató is vizsgálta, köztük Kozma (1992), Halász (1992), Szemerszki (1992) és Drahos (1992). Későbbi kutatások, például Imre (2005), Pusztai (2011) a

református oktatás történeti aspektusait elemezték. A református iskolák eredményességével és társadalmi hátterével foglalkozott Pusztai (2004, 2009, 2014) és Morvai (2017), míg az egyházi iskolákban tanító pedagógusok vizsgálatát Bacskai (2015) végezte el. Az egyházi iskolaválasztás, különösen a görögkatolikus iskolák esetében, szintén kutatások tárgyát képezte, e területen Inántsy-Pap (2018) végzett átfogó felmérést. A református iskolák társadalomban betöltött szerepének vizsgálata igen releváns a mai, pluralizálódó társadalomban. A kutatások rávilágítanak az egyházi iskolák nevelési, oktatási és értékátadási funkcióira (Pusztai, 2011), valamint a szülők és az iskolák közötti partneri együttműködés fontosságára (Pusztai, 2020a). A szülői bevonódás, különösen az egyházi iskolák kontextusában, kulcsfontosságú a tanulók iskolai teljesítményének és szocializációjának szempontjából (Bacskai és mtsai, 2024; Epstein, 2010; Engler, 2020; Pusztai és mtsai, 2024).

Ezzel párhuzamosan megjelentek azok a kritikai értelmezések is, amelyek az egyházi iskolák társadalmi szelekcióban betöltött szerepét, valamint az állami szerepvállalás és az esélyegyenlőség összefüggéseit helyezték fókuszba (Ercse, 2018; Neumann & Berényi, 2019; Zolnay, 2022). E vizsgálatok szerint az egyházi iskolák tanulói összetétele – bizonyos esetekben – etnikai és társadalmi szempontból szignifikánsan eltér az állami intézményekétől, ami felveti a szelekciós mechanizmusok jelenlétének kérdését.

A disszertációban nem kívánunk állást foglalni e komplex és sokszor ideologikus vitában. Ehelyett arra törekszünk, hogy az egyéni nevelési döntések mikrovilágára irányítsuk a figyelmet, különös tekintettel arra, hogy az iskolaválasztás sok esetben nem kizárólag társadalmi-gazdasági tényezők vagy rendszerszintű mechanizmusok mentén történik. Az empirikus tapasztalatok és hazai kutatások alapján is kirajzolódik, hogy a szülők számára

kiemelten fontos szempont az az értékharmónia, amely az iskola nevelési elvei és a család világnézete között fennáll (Pusztai, 2020). A szülők és pedagógusok közötti összehangolt együttműködés, az elkötelezett kapcsolattartás és a nevelési célokban való konszenzus olyan feltételeket teremthet, amelyek a gyermekek fejlődése és szocializációja szempontjából a leginkább kedvezőek.

Kutatásunk időbeli lehatárolása a rendszerváltás időszakáig nyúlik vissza, mivel az akkori társadalmi és gazdasági változások olyan eseményeket indítottak el, amelyek kulcsfontossággal bírnak a jelenkori folyamatok megértése szempontjából. Ilyen változás az oktatási rendszer demokratizálódása, ami magával hozta a fenntartói rendszer átalakulását is. Az újonnan megválasztott, első többpárti parlamentben az egyházi iskolák újraindítása alapvető oktatás- és társadalompolitikai kérdésként került napirendre, és a szabad iskolaválasztás lehetősége alapján az egyházak is éltek e jogukkal. Noha úgy tűnt, hogy az ezredfordulóra az egyházi szektor térnyerése stabilizálódott (Imre, 2005), 2005-től kezdődően ismét egy enyhe növekedés volt megfigyelhető (Pusztai, 2014), majd 2010-től tovább bővült az egyházi iskolák száma (Tomasz, 2017).

Kutatásunk térbeli fókusza Magyarország keleti régiójára irányul, azon belül is leginkább a Tiszántúli Református Egyházkerület működési területére. A kutatás során Borsod-Abaúj-Zemplén, Szabolcs-Szatmár-Bereg, Hajdú-Bihar, Békés, Csongrád-Csanád-, valamint Jász-Nagykun-Szolnok vármegye településein működő állami és református fenntartású általános iskolák vizsgálatára került sor. A rendszerváltást követően Kelet-Közép-Európában jelentős változások történtek az oktatásügy területén. Az 1990-es évek oktatási reformjai komoly kihívásokat jelentettek az egyes országok oktatáspolitikája számára, amelyek jelentős hatással voltak az oktatási rendszerekre (Imre, 2001). Nemzetközi kitekintésünk keretében részletesen elemezzük a

„visegrádi négyek” három országának – Lengyelország, Csehország és Szlovákia –, továbbá Románia oktatásügyi rendszerét (Major, 2021). E térség országait összeköti a közel azonos történelmi múlt, valamint az Európai Unióhoz való csatlakozásuk időbeli közelsége (2004-ben, Románia esetében 2007-ben), amely lehetőséget ad a magyar oktatási rendszerrel való összehasonlításra.

A doktori értekezés elméleti keretét a neveléstudomány szempontjából releváns alapfogalmak – úgymint a család, az iskola, az értékek és a szülői bevonódás – rendszerbe foglalása révén kívántuk előkészíteni az empirikus elemzéseket. E fogalmak együttes, interdependens vizsgálata lehetővé tette annak feltárását, miként járul hozzá a család és az iskola egymást kiegészítő, illetve egymással összefonódó szerepe a gyermekek szocializációs folyamatához és személyiségfejlődéséhez. Mivel kutatásunk célja az állami és református fenntartású iskolák közötti szektorközi összehasonlítás is volt, elengedhetetlennek tartottuk az egyházi iskola fogalmi kereteinek tisztázását. Az elméleti háttér feldolgozása során hangsúlyt fektettünk a felekezeti oktatás értékközvetítő szerepére, valamint a család és iskola szocializációs hatásainak összehangoltságára, tekintettel az értékharmónia lehetőségeire. A szülői bevonódás elméleti megközelítését elsősorban Coleman (1988) társadalmi tőkeelméletére, valamint a kapcsolódó hazai (Bacskai, 2008, 2020; Engler, 2017, 2020; Pusztai, 2009, 2011, 2014; Imre, 2017, 2022) és nemzetközi (Epstein, 2001, 2010; Dronkers és Avram, 2017; Hoover-Dempsey és Sandler, 2005) szakirodalmi forrásokra alapoztuk. A vizsgálati dimenziókat az intézményfenntartó típusa (állami vs. egyházi) és a szülő–pedagógus együttműködés minősége mentén határoztuk meg, külön figyelmet fordítva a kapcsolattartási formák feltérképezésére, valamint azok hatására az értékek átadására és a nevelési együttműködés hatékonyságára. A dolgozat első fejezete az értékközvetítő nevelésre és a felekezeti iskolákra összpontosít,

vizsgálva a családi és iskolai nevelés értékközpontú megközelítését; kitérve Kelet-Közép-Európa vizsgált országainak oktatási, nevelési rendszerére. A második fejezet a társadalmi és vallási tőke szerepét tárgyalja, különös tekintettel a családon belüli kapcsolatok hatására, valamint a vallási tőke szerepére a pedagógusok és szülők kapcsolatában és az oktatási eredményességében. A harmadik fejezet a szülők és pedagógusok együttműködését, valamint az otthoni és iskolai bevonódás modelljeit mutatja be. Az elméleti modell megalkotását követően kvantitatív és kvalitatív vizsgálatot végeztünk kutatási kérdéseink megválaszolása érdekében. Az empirikus kutatás módszereit, az elemzéseket és az eredményeket tartalmazza a dolgozat második része.

A szakirodalmi elemzés és a korábbi kutatási eredmények áttekintését követően, a konceptualizált fogalmak iránymutatásával az alábbi kutatási kérdéseket és hipotéziseket fogalmaztuk meg a kvantitatív kutatásunkhoz:

KK1 Milyen mértékben befolyásolja a pedagógusok és szülők közötti kapcsolattartás gyakorisága és minősége a kommunikáció hatékonyságát és eredményességét az iskolai együttműködés kontextusában?

KK2 Milyen hatással van az iskolai és szülői kommunikáció fejlesztése a pedagógusok és szülők gyermeknevelési tudatosságának alakulására?

KK3 Milyen kapcsolat figyelhető meg a szülők vallásos önbesorolása és az iskolatípus (egyházi vagy állami) között a preferált értékrend és a családi nevelési gyakorlatok tekintetében?

KK4 Befolyásolja-e az iskolai fenntartó típusa (állami vagy egyházi) a pedagógusok által közvetített értékrendet?

H1 Lannert és Szekszárdi (2015) kutatási eredménye szerint a szülők többsége nem él a rendelkezésre álló kapcsolattartási lehetőségekkel, így feltételezzük,

hogy a pedagógusok és szülők közötti kapcsolattartás gyakorisága és minősége közvetlen hatással van a kommunikáció hatékonyságára.

H2 Második hipotézisünkben Engler és Pusztai (2021) véleménye alapján feltételezzük, hogy az iskolai és szülői kommunikáció javítása pozitív hatással van mindkét fél gyermeknevelési tudatosságára.

H3 Harmadik hipotézisünkben korábbi kutatások (Bábosik és mtsai, 2021; Imre, 2015; Földvári, 2004) alapján feltételezzük, hogy a szülők vallásos önbesorolása és az iskolatípus (egyházi vagy állami) befolyásolja a preferált értékrendet és a családi nevelési gyakorlatokat.

H4 Negyedik hipotézisünk, az egyházi fenntartású iskolák pedagógusai nagyobb arányban vallanak tradicionális, vallásos alapú értékeket, míg az állami iskolák pedagógusainál hangsúlyosabbak a szekuláris és individualista értékek (Bocsi és mtsai, 2017; Dusa, 2020).

A kvalitatív vizsgálat kutatási kérdései a következők:

KK1 Első kutatási kérdésünk, milyen hatással van a pedagógusok és szülők közötti kapcsolattartás gyakorisága és minősége a kommunikációra, és hogyan befolyásolják az eltérő szocioökonómiai háttérrel rendelkező családokkal való kommunikációs kihívások ezt a folyamatot (Lannert és Szekszárdi, 2015; Kathyné, 2017; Korte, 2001; Imre, 2002; Stange et al., 2012; Imre, 2017)?

KK2 Második kutatási kérdésünk arra irányul, milyen összefüggés van a családok szocioökonómiai helyzete, a pandémia okozta nehézségek és a pedagógusokkal való kapcsolattartás között (Garami, 2020; Engler és mtsai, 2021)?

KK3 Harmadik kutatási kérdésünk arra vonatkozik, hogy milyen társadalmi és gazdasági tényezők támogatják vagy akadályozzák a szülők szerepvállalását az otthoni gyermeknevelésben és tanulás támogatásában, különös tekintettel a

családok szocioökonómiai helyzetére (Sacker és mtsai, 2002; Pusztai, 2008; Perpék és Fekete, 2016; Imre és mtsai, 2021)?

KK4 Negyedik kutatási kérdésünk arra irányul, hogy miben különbözik a különböző fenntartói szektorokban dolgozó pedagógusok véleménye az otthoni nevelés és tanulás családi támogatottságáról, figyelembe véve az intézménytípus és a családok társadalmi helyzetének összefüggéseit (Pusztai, 2008; Garami, 2020; Imre és mtsai, 2021; Major és mtsai, 2022)?

Az alkalmazott módszerek és mintavételek vázolása

A disszertáció alapját képező Értékteremtő gyermeknevelés című országos, reprezentatív kutatást a Kopp Mária Intézet a Népesedésért és Családokért (KINCS) végezte 2020 januárjában. E kutatás keretében arra kerestük a választ, hogy a szülők és pedagógusok mit tekintenek értékteremtő gyermeknevelésnek, valamint mi a véleményük a családi és iskolai nevelés, a kapcsolattartás és a szülői bevonódás megvalósulásáról. Doktori tanulmányainkhoz kapcsolódóan egyéni kutatásként folytattunk a vizsgálatot Értékteremtő gyermeknevelés a felekezeti iskolákban címmel. E kutatás során tizenhat, a Magyarországi Református Egyház Tiszántúli Egyházkerületének területén működtetett református általános iskola – szintén negyedik osztályos – tanulóinak szülei és pedagógusai töltötték ki a kérdőívet 2020 szeptemberében. A két vizsgálat összehasonlíthatóságának érdekében a KINCS kutatás adatbázisából kizárólag a Tiszántúli Református Egyházkerület körzetéhez tartozó településekről származó válaszok kerültek elemzésre. A minta kiválasztása mindkét kutatás esetében többlépcsős, csoportos mintavételen alapult. A pedagógusok és szülők által kitöltött kérdőíveket az SPSS program segítségével elemeztük.

Kutatásunk kvantitatív szakaszát kvalitatív vizsgálattal is kiegészítettük. Az MTA-DE-Családok és Tanárok Kooperációja Kutatócsoport által végrehajtott kvalitatív felmérésünk Szabolcs-Szatmár-Bereg, Hajdú-Bihar és Borsod-Abaúj-Zemplén vármegyék területein zajlott, ahol magas a hátrányos és halmozottan hátrányos tanulói kompozícióval rendelkező iskolák aránya. Az alapsokaságot az e vármegyékben működő általános és középiskolák pedagógusai alkották, a mintavétel pedig többlépcsős, rétegzett eljárással történt. A 2021 őszén felvett 45 félig strukturált, átlagosan 68 perces egyéni interjúkból szöveges adatbázis készült. A disszertációban a kvantitatív kutatásunkhoz kapcsolódóan az általános iskolákban felvett 31 interjú leírt változatát vizsgáljuk különböző aspektusokból. A későbbiekben azért, hogy a kvantitatív kutatásban szereplő vármegyék alapján a területi lefedettséget szinkronba tudjuk hozni, további hat félig strukturált interjút vettünk fel a hiányzó három vármegye (Békés-, Csongrád-Csanád- és Jász-Nagykun-Szolnok vármegyék) területén működő református általános iskolában. Összesen így 37 interjút vizsgáltunk. Az interjúk elemzéséhez kézi és gépi kódolást egyaránt alkalmaztunk. Kezdetben, a nyílt kódolás szakaszában kézi kódolást végeztünk (Creswell, 2012), majd ezeket a kódokat átvezetve az Atlas.ti23 gépi szoftver segítségével folytattuk a szelektív kódolást, amely lehetővé tette az adataink strukturált és alapos feldolgozását.

Az eredmények tézisszerű felsorolása

Első hipotézisünkben – Lannert és Szekszárdi (2015) kutatási eredményeire alapozva – abból indultunk ki, hogy a szülők többsége nem él a rendelkezésre álló kapcsolattartási lehetőségekkel, ezért feltételeztük, hogy a pedagógusokkal való kapcsolattartás gyakorisága és minősége közvetlen

hatással van az iskola és a család közötti kommunikáció hatékonyságára. Úgy véltük továbbá, hogy azokban az esetekben, amikor rendszeres és tartalmas formális vagy informális kommunikáció valósul meg, a nevelési folyamatban felmerülő problémák hatékonyabban kezelhetők, és eredményesebb együttműködés alakulhat ki az iskola és a család között. A kutatási eredmények igazolták hipotézisünket: *ahol a formális és informális kommunikáció ténylegesen megvalósul, ott a problémák kezelése eredményesebb, és az iskolai munka fejlődése is jobban biztosított*. Ugyanakkor az adatok arra is rávilágítottak, hogy *a pedagógusok és a szülők gyakran eltérően ítélik meg a kapcsolattartás kezdeményezésének felelősségét*. Amennyiben mindkét fél a másiktól várja a kezdeményezést, az gátolja a hatékony együttműködés kialakulását. Elmondható, hogy a református fenntartású iskolák esetében a pedagógusok jellemzően aktívabb szerepet vállalnak a kommunikáció kezdeményezésében, ami hozzájárulhat a család–iskola kapcsolat megerősödéséhez.

A második hipotézisünk azt feltételezte, hogy a pedagógus–szülő kommunikáció fejlesztése kedvezően befolyásolja mindkét fél gyermeknevelési tudatosságát (Engler és Pusztai, 2021). Az eredmények alapján azonban a hipotézis csak részben teljesült. Bár *a többség érzékeli az alapvető egyezést a nevelési elvekben, a pedagógusok közel fele jelentős különbségeket tapasztal*, ami kihívást jelenthet a tanulók szocializációjára és iskolai előmenetelére nézve. Továbbá, a fenntartó típusa szerint *a református iskolákban nagyobb az egyetértés a nevelési elvek tekintetében, míg az állami iskolákban több eltérés tapasztalható*. Itt is szeretnénk jelezni, hogy vizsgálatunk nem törekszik állást foglalni a szektorközi összehasonlításban, hanem a kommunikáció és az együttműködés jellemzőinek sokszínűségét kívánja feltárni, rámutatva arra, hogy a kommunikáció fejlesztése nem feltétlenül vezet teljes összhanghoz a nevelési elvek terén.

Harmadik hipotézisünkben feltételeztük, hogy a szülők vallásos önbesorolása és értékpreferenciái között összefüggés mutatható ki. Ezt alátámasztja, hogy a neveléstudomány szerint a nevelés nemcsak tudást, hanem értékeket is közvetít (Bábosik és mtsai, 2021), továbbá az értékeket befolyásolják a társadalmi körülmények és a szülők személyisége is. Hipotézisünk igazolást nyert, mivel megállapítottuk, hogy *a szülők vallásos önbesorolása és a preferált értékek között összefüggés mutatható ki, különösen a református iskolákban tanuló gyermekek szüleinek esetében találtunk szignifikáns összefüggéseket*. A vallásos önbesorolás függvényében azok, akik magukat az egyház tanítása szerint vallásosnak tartják, nagyobb hangsúlyt fektetnek a vallásos hitre, a jó modorra és az optimizmusra, míg azok, akik magukat a maguk módján tartják vallásosnak, inkább az önzetlenséget, a szabálykövetést és a munkaszeretetet tartják fontosnak.

Negyedik hipotézisünket Pusztai (2020) megállapítása alapján fogalmaztuk meg, miszerint minél több különféle tevékenységet végez a család együtt, és minél több közös élményük van, annál gazdagabbá válik a kapcsolatuk. Ebből kiindulva azt feltételeztük, hogy a vallásos identitású szülők több hasznos időt töltenek gyermekeikkel, ami hozzájárulhat a családi kapcsolatok megerősödéséhez. Vizsgálatunk alapján a református iskolába járó gyermekek családjaira inkább jellemző a közös étkezés, a rendszeres szabadidős együttlét, a közös játék és olvasás. Gyakrabban fordulhat elő közöttük a szülőtársakkal való aktív kommunikáció, valamint a gyermekeik barátainak fogadása. Az internetes tartalmakról való napi rendszerességű beszélgetések is inkább az egyházi iskolások családjaiban lehetnek többségben, míg az állami intézményekben ezek ritkábbak. Emellett a református iskolákban a mindennapi élet témáinak megbeszélése gyakoribb, míg az állami iskolákban inkább az esetenkénti beszélgetések dominálnak. A lelki témákat szintén gyakrabban vitatják meg a református családokban.

Mindezekkel *igazoltuk hipotézisünket, a vallásos identitás és a hasznos, minőségi időtöltés között erős kapcsolat áll fenn*, valószínűsíthetően a vallásos értékrend és meggyőződés vezet komolyabb figyelemhez a gyermeknevelésben.

Kvalitatív vizsgálatunk során első kutatási kérdésünk arra irányult, milyen hatással van a pedagógusok és szülők közötti kapcsolattartás gyakorisága és minősége a kommunikációra, és hogyan befolyásolják az eltérő szocioökonómiai háttérrel rendelkező családokkal való kommunikációs kihívások ezt a folyamatot (Lannert és Szekszárdi, 2015; Kathyné, 2017; Korte, 2001; Imre, 2002; Stange et al., 2012; Imre, 2017)? Az általunk megkérdezett pedagógusok is alátámasztották ezt, kiemelve, hogy *a szülői értekezlet a leggyakoribb formális kapcsolattartási forma*, amely lehetőséget biztosít számukra a szülőkkel való csoportos kommunikációra. Eredményeink szerint az aktív pedagógusok *a személyes találkozások mellett az elektronikus kommunikációt is egyre inkább előtérbe helyezik*, az online kommunikáció eszközeivel, gyors és hatékony kapcsolattartás valósulhat meg, melyeknek használata a pandémia idején erősödött fel. Az interjúk alapján hangsúlyozzuk, hogy bár a hagyományos szülői értekezletek és fogadó órák továbbra is meghatározóak az intézményekben, ahogy ezt több tanulmányban is olvashatjuk (Pusztai, 2009, 2014; Nyitrai és munkatársai, 2019; Bacskai és mtsai, 2024) sok helyen úgy tapasztalják a pedagógusok, nem elégséges a szülők részvétele ezeken az *eseményeken*. Éppen ezért fontosnak tartjuk átgondolni ezeknek a formális lehetőségeknek a szerepét, hiszen *azokban az iskolákban eredményesebb a kapcsolattartás, ahol a tájékoztatás mellett lehetőség van beszélgetésekre, a szülők segítésére és bevonására is*. *A kommunikáció hatékonyságát befolyásolja az is, hogy a szülők milyen kommunikációs csatornákat preferálnak.*

A pedagógusok és szülők kapcsolattartási lehetőségeit vizsgálva arra is fény derült, hogy *a pedagógusok hiányolják a családlátogatás gyakorlatát*, annak visszaállításának szükségességét többen is hangsúlyozták, mivel ez lehetővé tenné számukra, hogy jobban megismerjék a tanulók családi-, szociokulturális- és szocioökonómiai hátterét. Mindennek újdonságereje abban rejlik, hogy a családlátogatások régi, bevált módszerét új kontextusban alkalmazva a pedagógusok újra felfedezhetik annak értékét és jelentőségét a tanulók alaposabb megismerésében és a személyre szabott oktatás előmozdításában. Ez a megközelítés így innovatív válasz lehet a modern oktatás számos aktuális kihívására.

A szektorközi vizsgálatunk során arra az eredményre jutottunk, *hogy a kommunikáció hatékonyságát jelentősen befolyásolja az iskolai, és különösen a vallási közösségekbe való bekapcsolódás*. Azok a szülők és pedagógusok, akik aktív tagjai a vallási közösségeknek, gyakran szorosabb kapcsolatot alakítanak ki egymással. A gyülekezet rendszeres alkalmai lehetőséget teremtenek a szülők és pedagógusok személyes beszélgetéseire, a közvetlen kommunikációra.

A pedagógusok szülőkkel való kapcsolattartását az egymástól eltérő szocioökonómiai hátterű családokkal való kommunikációt tekintve *kutatásunk eredménye összhangban állt a kvantitatív eredményeinkkel, amelyek azt mutatták, hogy az alacsonyabb iskolai végzettséggel rendelkező szülők kevésbé vesznek részt az iskolai eseményeken*. Emellett igazolódott, hogy az iskolázottságuk alacsonyabb szintjével szoros összefüggésben áll az is, hogy az elektronikus, online kommunikáció kevesebbszer és kisebb hatékonysággal valósul meg. Az alacsonyabb iskolai végzettség mellett a település típusa és a gazdasági aktivitás is meghatározónak bizonyult. A vizsgált régióra jellemző, hogy olyan kisebb településeken élnek a családok, ahol kevesebb munkalehetősége van a szülőknek. Ha pedig a munkanélküliség magasabb

arányban van jelen, akkor ez *a hármas együttállás – kistelepülés, alacsony iskolázottság, munkanélküliség –, többszörösen negatívan befolyásolja a szülői bevonódás lehetőségeit*. Eredményeink szerint annak, hogy egy szülőt látszólag nem érdekel a gyermeke iskolai előmenetele, számos különböző oka lehet, amelyek között személyes, szociális, gazdasági és kulturális tényezők is szerepet játszhatnak.

Mivel a félig strukturált interjúk többségét Magyarország egy hátrányos, halmozottan hátrányos régiójában vettük fel a Covid-19 okozta pandémiát követően, második kutatási kérdésünk (Garami, 2020; Engler és mtsai, 2021 alapján) arra irányult, hogy milyen módon függ össze a családok szocioökonómiai helyzete és a pandémia okozta nehézségek a pedagógusokkal való kapcsolattartással, illetve milyen akadályokba ütközik a pedagógusok szülőkkel való kommunikációja. Az interjúkban résztvevő pedagógusok azzal szembesültek a mindennapokban, hogy a szülőkkel való kapcsolattartásuk hiánya erősödött a Covid-19 járvány alatt és azt követően. Ennek oka, hogy az egyébként is *rossz társadalmi-, gazdasági helyzetben élőknek fokozódott a rossz szocioökonómiai helyzete, anyagi nehézségük, mindennapi kihívásaik*. Az alacsonyabb iskolai végzettségű szülők nyelvi és kulturális különbségek miatt a járvány előtt is nehezebben léptek kapcsolatba a pedagógusokkal. Bourdieu (1986) kulturális tőkeelmélete szerint az iskolai kommunikációhoz szükséges nyelvi kódok elsajátítása nagymértékben a családi kulturális erőforrásoktól függ. A pandémia idején a személyes találkozások hiánya miatt a kapcsolattartás az infokommunikációs eszközökre korlátozódott, melyek beszerzése sok család számára kihívást jelentett, ez pedig tovább nehezítette a pedagógusok és szülők közötti kommunikációt.

A harmadik kutatási kérdésünk a korábban konceptualizált fogalmak közül a szülői bevonódás területéhez kapcsolódott, egy másik Epsteini dimenzióhoz köthetően. Számos kutató (többek között Kozma, 1975; Sacker

és munkatársai, 2002; Pusztai, 2008; Józsa és Hricsovnyi, 2011; Garami, 2020; Imre és munkatársai, 2021) foglalkozott a hátrányos helyzetű családok társadalmi, gazdasági, illetve szociális és kulturális helyzetével, amely hatással van gyermekeik iskolai teljesítményére is. Ezek alapján harmadik kutatási kérdésünk az volt, milyen tényezők támogatják vagy éppen akadályozzák a szülők szerepvállalását az otthoni gyermeknevelésben és tanulás támogatásában, figyelembe véve a családok társadalmi, gazdasági helyzetét. A pedagógusokkal készült interjúk alapján feltártuk, hogy *mind a kedvezőbb, mind a kedvezőtlenebb szocioökonómiai háttér befolyásolhatja az otthoni gyermeknevelést*. A kedvezőbb helyzetű családokban azt tapasztaltuk, hogy a pedagógusok szerint hatékonyabb otthoni nevelés valósul meg. Ennek hátterében több tényező áll, például a szülők magasabb iskolai végzettsége, ami magasabb kulturális tőkével (Bourdieu, 1986) párosul, illetve az anyagi stabilitás, amely lehetővé teszi számukra, hogy több közös programot szervezzenek és támogassák gyermekük fejlődését. A rosszabb anyagi helyzetű családoknál a pedagógusok negatívabb tendenciákat figyeltek meg. Sok szülő alacsony iskolai végzettséggel rendelkezik, munkanélküli, vagy csak közmunkában foglalkoztatott. *A pedagógusok szűrőjén keresztül vizsgálva úgy látszik, leginkább az anyagi bizonytalanság, és a kulturális jellegzetességből adódó korai (18 év alatti) gyermekvállalás akadályokat jelenthet a megfelelő nevelési elvek alkalmazásában és a hatékony otthoni gyermeknevelésben.* Mindemellett a hátrányos régió iskoláiban tanuló gyermekek családjai gyakran csak minimális kulturális tőkével rendelkeznek, számos területen, például *viselkedésben és nyelvhasználatban is hiányosságokat látnak a pedagógusok*. Sokszor tapasztalják, hogy az alacsonyabb iskolázottságú szülők kevésbé képesek támogatást nyújtani gyermekük tanulásában és nevelésében. Ennek javítása érdekében, illetve a tanulók beilleszkedési nehézségeinek leküzdéséhez, a tanulási nehézségek javításához a pedagógusok külső

szakemberektől várnak segítséget, fenntartótól függetlenül az iskolában jelen lévő vagy „utazó” segítő szakemberektől (Csók, 2020; Csók és Pusztai, 2022), valamint az egyházi iskolák iskolalelkészétől. Ez az eredményünk megerősíti és összecseng Engler (2020a) szülők körében végzett kutatási eredményeivel, miszerint ők igénylik ezt és üdvözölnék a tanulást segítő, fejlesztő foglalkozásokat, és a gyermekkel való foglalkozásban őket tehermentesítő vagy segítő szakemberek bevonását.

Negyedik kutatási kérdésünk arra irányult, miben különbözik a különböző fenntartói szektorokban dolgozó pedagógusok véleménye az otthoni nevelés és tanulás családi támogatottságáról, figyelembe véve az intézménytípus és a családok társadalmi helyzetének összefüggéseit. Az interjúk alapján azt látjuk, *az állami fenntartású általános iskolák pedagógusai gyakrabban küzdenek a rossz családi háttérrel összefüggő nehézségekkel*, amelyek befolyásolhatják a tanulók tanulmányi teljesítményét és viselkedését. Ezzel szemben a *református fenntartású iskolák tanítóinak leginkább a túlzott szülői viselkedések, nevelési szokások jelentenek problémát*. Az ő helyzetükben a szülők elvárásai, beavatkozásai, vagy éppen a gyermekek túlzott óvása okozhat nehézségeket. A református intézményekben dolgozó pedagógusok többször hangsúlyozták a szülők támogatásának és pozitív részvételének fontosságát a gyermeknevelés folyamatában. Tapasztalataik szerint – bár leginkább a gyermek beszámolójára támaszkodva – valószínűleg átfogóbb képet kapnak az otthoni gyermeknevelés eredményeiről és nehézségeiről, ami elősegítheti a szülőkkel való hatékonyabb együttműködést. Ugyanakkor figyelmeztetnek arra is, – ahogy arra Baumrind (1967), valamint Durbin és munkatársai (1993) rámutatnak–, hogy a túlzottan megengedő (laissez-faire) vagy passzív szülői nevelési stílus hosszú távon kedvezőtlenül hat a gyermek fejlődésére és tanulmányi eredményeire. Éppen ezért *hangsúlyozták annak fontosságát, hogy a szülőket támogatni és segíteni kell*

abban, hogy hatékony nevelési módszereket alkalmazzanak otthon, és működjenek együtt az iskolával a tanulók optimális fejlődésének érdekében.

A pedagógusok véleménye alapján úgy látjuk, az otthoni tanulás támogatásának lehetőségeit befolyásoló tényezők sokszínűek és összetettek, és nagyban függenek a családok társadalmi-gazdasági helyzetétől. Az anyagi helyzet meghatározó szerepet játszik a tanulási lehetőségek egyenlőtlenségeiben, hiszen az otthoni tanulást segítő eszközök és források beszerzése gyakran jelentős költségekkel jár együtt. Bourdieu (1986) gazdasági tőkeelmélete szerint ezek az erőforrások döntően befolyásolják az iskolai sikeresség feltételeit, míg Coleman (1988) szerint az anyagi és szociális erőforrások hiánya együttesen csökkenti a tanulók oktatási esélyeit. Mindemellett a pedagógusok szerint a szülők iskolai végzettsége és oktatási háttere jelentősen befolyásolja az otthoni tanulástámogatás hatékonyságát, mivel – Bourdieu (1986) kulturális tőkeelmélete alapján – a magasabb végzettségű szülők nagyobb valószínűséggel rendelkeznek azokkal az erőforrásokkal, amelyek elősegítik gyermekük iskolai sikerét. Arra is kitértek a pedagógusok, *hogy a társadalmi támogatás és infrastruktúra is fontos szerepet játszik az otthoni tanulásban. A szociális támogatási programok, közösségi központok, könyvtárak és egyéb oktatási erőforrások hozzáférhetősége jelentősen befolyásolhatja a kevésbé előnyös helyzetű családokat*. Több interjúban kiemelték a pedagógusok azoknak az önkormányzati szociális támogatásoknak, ösztöndíjaknak a jelentőségét, amelyek anyagilag, különböző IKT-eszközökkel, élelmiszerrel támogatják a gyermekeket és családjaikat, illetve többször szó volt a tanodák működésének eredményes hatásáról is, melyek leginkább a hátrányos helyzetű gyermekek számára biztosítanak kiegészítő oktatást és támogatást. Összességében úgy látják, az otthoni tanulás támogatásának lehetőségeit vizsgálva figyelembe kell

venni ezeket a tényezőket, és célul kell tűzni az egyenlőbb hozzáférést és támogatást a családok számára.

Az értekezés új tudományos eredményei

A disszertáció egyik kiemelkedő újdonságértéke a pedagógusok és szülők értékpreferenciáinak, valamint kapcsolattartási szokásainak sokrétű feltárása, az állami és református fenntartású iskolák közötti szektorközi különbségek vizsgálatára. A kutatás során a kvantitatív és kvalitatív módszerek együttes alkalmazása lehetővé tette az aspektusok árnyaltabb megértését és a strukturális különbségek mélyebb értelmezését.

Az egyik legfontosabb eredményünk arra mutat rá, hogy a pedagógus–szülő kapcsolat formális vagy informális jellege, valamint a kapcsolattartásban betöltött kezdeményező szerep jelentős mértékben összefügg az iskola fenntartói típusával. Míg az állami iskolákban inkább a pedagógusok vállalják a kapcsolattartás strukturáltabb és gyakrabban kezdeményezett formáit, addig az egyházi fenntartású intézményekben erőteljesebb az informális, közösségi alapú kapcsolatrendszer jelenléte, amely sok esetben a közös értékrenden alapul.

Kutatásunk továbbá rámutatott arra, hogy a szülők vallásos önbesorolása nem csupán a gyermekeik iskolaválasztásában, hanem a nevelési elvek pedagógusokkal való összhangjában is releváns tényezőként jelenik meg. Ugyanakkor azt is megállapítottuk, hogy e területen a pedagógusok a szülőkhöz képest nagyobb eltéréseket érzékelnek, ami értelmezhető a nevelési célok különbségéből és a szülői önreflexió eltérő mélységéből is.

Szektorközi összehasonlításunk egy másik lényeges eredménye, hogy a református iskolákban erőteljesebben jelennek meg a közösségi és erkölcsi nevelési értékek, míg az állami intézmények szülői körében inkább a

gyakorlati, egyéni készségek fejlesztésére irányuló célok dominálnak. Ezek a különbségek jól tükrözik a szülők értékválasztásait, amelyek a formális tanterven túlmutató nevelési dimenziókban is kifejezésre jutnak.

Egy új és figyelemre méltó eredmény, hogy a vizsgált református iskolákba nem kizárólag vallásos szülők íratják be gyermekeiket. Elemzésünk szerint jelen van egy olyan szülői csoport, akik önbesorolásuk alapján nem tekintik magukat vallásosnak, mégis egyházi fenntartású iskolát választanak. E döntés mögött leggyakrabban nem vallási motivációjuk áll, hanem az a törekvésük, hogy gyermekük olyan nevelési környezetben részesüljön oktatásban, amely harmonizál az általuk fontosnak tartott erkölcsi és társadalmi értékekkel. Ez arra utal, hogy az iskolaválasztás egyre inkább értékpreferenciák mentén differenciálódik, és nem kizárólag az elérhetőség, státusz vagy presztízs szempontjai szerint történik.

A disszertáció újdonságtartalmát erősíti az is, hogy két, a hazai és nemzetközi szakirodalomban eddig összefoglaló módon nem szereplő, saját szerkesztésű táblázatot mutatunk be. Az első táblázat a szülői bevonódás fogalmi meghatározásainak hazai és nemzetközi értelmezéseit rendszerezi, ezzel hozzájárulva a terminológiai tisztázáshoz és a fogalomalkalmazás egységesítéséhez. A második táblázat az otthoni és iskolai bevonódás mögött meghúzódó szülői attitűdök klasszikus és modern típusait integrálja, ezzel elősegítve a nevelési gyakorlatok komplexebb értelmezését és összehasonlíthatóságát.

A neveléstudomány számára új perspektíva nyílt az értékközvetítés és a nevelési elvek szektorközi összehasonlítására, amely lehetővé teszi innovatív nevelési modellek kidolgozását. Eredményeink hozzájárulnak az oktatásügyi és családügyi szakpolitika munkájához, támogatva a köznevelés, a felsőoktatás, a segítő szolgálatok és családok támogatását segítő intézkedéseit.

Javasolt különböző képzések megvalósítása a pedagógusképzésben résztvevő hallgatók, a szülők és gyakorló pedagógusok számára egyaránt.

Kutatásunk limitációi közé tartozik, hogy a pedagógusok dupla szűrője nem mindig tükrözi a teljes valóságot, valamint az eredményeket befolyásolhatja, milyen hosszú múltra tekint vissza a felekezeti fenntartású iskola. Fontos megemlíteni, hogy a Tiszántúli Egyházkerület területén található református iskolákat vizsgáltuk, a térségben működő más egyházi iskolák nem tartoztak a vizsgálati területünkhöz. Eredményeinket ezért csak ebben a vizsgálati körben értékelhetjük a pedagógus-szülő kapcsolattartása, az otthoni gyermeknevelés és tanulás támogatása, valamint a vizsgált értékpreferenciák tekintetében.

Hivatkozott irodalom

Bábosik, I. & Mezei, G. (1994). *Neveléstan*. Telosz Kiadó

Bábosik, Z., Borosán, L., & Csepela, Y. B. (2021). Az értéktudatosság szerepe a pedagógiában. *Deliberationes tudományos folyóirat, 14*(1), 35-35.

Bacskai, K. (2008). Református iskolák tanárai. *Magyar pedagógia, 108*(4), 359-378.

Bacskai, K. (2015). Iskolák a társadalom peremén: Alacsony státusú diákokat tanító eredményes tanárok. *Belvedere Meridionale*.

Bacskai, K. (2017). A felekezeti oktatás új negyedszázada. *PedActa, 8(1).*

Bacskai, K. (2020). Az iskola és a család kapcsolata. *Kapocs, 19*(2), 11-20.

Bacskai, K., Bencze, Á., Dorogi, A., Hegedűs, G., Major, E., Rétháti, Cs., & Pusztai, G. (2024). Implementing Parental Involvement to Improve Student Achievement in Hungary Schools: Patterns of Hidden Resources. *Eurasian Journal of Educational Research, 109*(109), 198-213.

Baumrind, D. (1967). Child care practices anteceding three patterns of preschool behavior. *Genetic psychology monographs, 75*(1), 43–88.

Bocsi, V., Kozák, A., & Móré, M. (2017). Súlypontok és perifériák. Pedagógusok értéktereinek vizsgálata. *Kultúra és Közösség, 8*(1), 5-18.

Bourdieu, P. (1986). The forms of capital. In J. G. Richardson (Ed.), *Handbook of theory and research for the sociology of education* (pp. 241–258). Greenwood. https://www.socialcapitalgateway.org/content/paper/bourdieu-p-1986-forms-capitalrichardson-j-handbook-theory-and-research-sociology-educ [letöltés ideje: 2021.07.10].

Coleman, J. S. (1988). Social Capital in the Creation of Human Capital. *American Journal of Sociology, 94*(Supplement), S95-S120.
Creswell, J. W. (2012). *Educational research: Planning, conducting, and evaluating quantitative and qualitative research*. Pearson.
Csók, C. (2020). Az értékteremtő gyermeknevelést segítő szakemberek. *Kapocs, 2020*(2).
Csók, C., & Pusztai, G. (2022). Parents' and teachers' expectations of school social workers. *Social Sciences, 11*(10), 487.
Drahos, P. (1992). Katolikus iskolák az államosítás után [Catholic Schools after the Nationalization]. *Educatio, 1*(1), 46-64.
Dronkers, J., & Avram, S. (2017). What can international comparisons teach us about school choice and non-governmental schools in Europe?. In *Religious Schools in Europe* (pp. 128-142). Routledge.
Durbin, D. L., Darling, N., Steinberg, L., & Brown, B. B. (1993). Parenting style and peer group membership among European-American adolescents. *Journal of Research on Adolescence, 3*(1), 87-100.
Durkheim, E. (1980). *Nevelés és szociológia*. Budapest: Tankönyvkiadó. (Eredeti mű megjelenése 1934)
Dusa, Á. R. (2020). Gyermeknevelési értékek. *Kapocs, 2020*(2).
Engler, Á. (2017). *A család mint erőforrás*. Gondolat Kiadó.
Engler, Á. (2020). Távolléti oktatás a családok aspektusából. *Civil Szemle*, 115-131.
Engler, Á., & Pusztai, G. (2021). A magyarországi fiatalok kilencedik legégetőbb problémája: a családi élet kihívásai és válaszai. *Kívánj tizet!*, 175.
Engler, Á., Markos, V., & Dusa, Á. R. (2021). Szülői segítségnyújtás a jelenléti és távolléti oktatás idején. *Educatio, 30*(1), 72-87.
Epstein, J. L. (2001). *School, family, and community partnerships: Preparing educators and improving schools*. Westview Press.
Epstein, J. L. (2010). School/family/community partnerships: Caring for the children we share. *Phi Delta Kappan, 92*(3), 81-96.
Ercse, K. (2019). Az egyházi fenntartású iskolák és a szelekció, szegregáció kapcsolata. *Iskolakultúra, 29*(7), 50-72.
Földvári, M. (2004). *Vallásosság és értékek együttjárása a magyar társadalom generációiban.* (PhD –értekezés). Budapesti Corvinus Egyetem.
Garami, E. (2020). A területi környezet egyenlőtlenségei. In G. Pusztai (Ed.), *Nevelésszociológia. Elméletek, közösségek, konszenzusok* (pp. 348-360). Debrecen: Debreceni Egyetemi Kiadó.
Halász, G. (1992). Társadalmi igények és vallásoktatás. *Educatio, 1*, 65-76.
Hoover-Dempsey, K. V., & Sandler, H. M. (2005). *Final performance report for OERI Grant# R305T010673: The social context of parental involvement: A path to enhanced achievement*. Institute of Education

Sciences, U.S. Department of Education. https://ir.vanderbilt.edu/bitstream/handle/1803/7595/OERIIESfinalreport032205.pdf?sequence=1

Imre, A. (2001). Nemzetközi indikátorok használata az oktatási folyamatok elemzésében-Az OECD INES Network C tevékenysége. *Új Pedagógiai Szemle, Július-augusztus*, 233-241.

Imre, A. (2002). Szülők és iskola. *Educatio, 3*, 498-503.

Imre, A. (2005). A felekezeti középiskolák jellemzői a statisztikai adatok tükrében. *Educatio, 14*(3), 475-491.

Imre, N. (2015). A szülői részvétel formái és hatása a tanulói eredményességre. In *Horizontok II. A pedagógusképzés reformjának folytatása* (pp. 50-65). Pécs: PTE.

Imre, N. (2017). A szülői részvétel szerepe a tanulók iskolai pályafutásának alakulásában. Doktori disszertáció, Eötvös Loránd Tudományegyetem Pedagógiai és Pszichológiai Kar Neveléstudományi Doktori Iskola, Budapest.

Imre, N. (2022). *Család, társadalmi tőke és iskolai eredményesség.* https://www.researchgate.net/publication/360963120_Csalad_tarsadalmi_toke_es_iskolai_eredmenyesseg?enrichId=rgreq-48cbdff13cc742d8356f7a562846daf7-XXX&enrichSource=Y292ZXJQYWdlOzM2MDk2MzEyMDtBUzoxMTYxNjk2NDUwMjMyMzIxQDE2NTM5ODE0MjU3ODQ%3D&el=1_x_2&_esc=publicationCoverPdf

[letöltés ideje: 2023. 04. 15.]

Imre, N., Török, B., & Révész, L. (2021). A házi feladat szerepe a tanulási környezet alakításában: A Komplex Alapprogram fejlesztési tapasztalatai. *Iskolakultúra, 31*(9), 25-44.

Inántsy-Pap, Á. (2018). *Kontinuitás és pedagógiai érzékenység. A magyarországi görögkatolikus iskolák társadalmi funkciója.* (Doktori értekezés). Debreceni Egyetem.

Józsa, K., & Hricsovinyi, J. (2011). A családi háttér szerepe az óvoda-iskola átmenet szelekciós mechanizmusában. *Iskolakultúra, 21*(6-7), 12-29.

Kathyné Mogyoróssy, A., & Nagy, B. E. (2017). A szülők és pedagógusok kapcsolattartásának mintázatai. *Educatio, 26*(4), 657-668.

Korte, J. (2001). *Aktivierende Elternarbeit in der Schule: Notwendigkeiten, Ziele, Möglichkeiten*. IBBW.

Kozma, T. (1975). *Hátrányos helyzet*. Budapest: Tankönyvkiadó.

Kozma, T. (1999). *Bevezetés a nevelésszociológiába, a nevelésszociológia alapjai*. Budapest: Tankönyvkiadó.

Kozma, T. (1992). Egyház és demokrácia. *Educatio, 8*(1), 3-12.

Kozma, T. (2001). *Bevezetés a nevelésszociológiába, a nevelésszociológia alapjai*. Budapest: Tankönyvkiadó.

Lannert, J., & Szekszárdi, J. (2015). Miért nem érti egymást szülő és pedagógus?. *Iskolakultúra, 25*(1), 15-34.
Major, E. (2021). Érték, nevelés-oktatás és kapcsolattartás összehangolása a pedagógus perspektívájából. *Mediárium, XV* (1-2).
Major, E., Bacskai, K., & Engler, Á. (2022). Nevelési értékpreferenciák az állami és egyházi iskolákban. *Educatio, 31*(3), 479-488.
Meleg, C. (2015). Nevelésszociológiai problémakörök és nézőpontok. *Varga Aranka (szerk.): A nevelésszociológia alapjai. PTE, Pécs*, 19-48.
Morvai, L. (2017). *Ora et labora? Egyházi középiskolások eredményessége a 2010 utáni szektorbővülést követően.* (Doktori disszertáció). Debreceni Egyetem, BTK.
Neumann, E., & Berényi, E. (2019). Roma tanulók a református általános iskolák rendszerében. *Iskolakultúra*, *29*(7), 73–92. https://doi.org/10.14232/ISKKULT.2019.7.73
Nyitrai, E., Harsányi, Sz. G., Koltói, L., Kovács, D., Kövesdi, A., Nagybányai-Nagy, O., Simon, G., Mohai, M., Takács, N., & Takács, Sz. (2019). Iskolai teljesítmény és szülői bevonódottság. *Psychologia Hungarica Caroliensis, 7*(2), 7-28.
Perpék, É., & Fekete, A. (2016). Otthoni nevelési környezet és iskolai teljesítmény. *Neveléstudományi Közlemények, 4*(1), 14-30.
Pusztai, G. (2004). *Iskola és közösség: felekezeti középiskolások az ezredfordulón*. Budapest: Gondolat.
Pusztai, G. (2009). *A társadalmi tőke és az iskola. Kapcsolati erőforrások hatása az iskolai pályafutásra*. Budapest: Új Mandátum Könyvkiadó.
Pusztai, G. (2011). Vallásosság és pedagógiai ideológiák. *Educatio, 20*(1), 48-61.
Pusztai, G. (2014). Felekezeti oktatás új szerepekben. *Educatio, 23*(1), 50-66.
Pusztai, G. (2020). *A vallásosság nevelésszociológiája*. Budapest: Gondolat Kiadó.
Pusztai, G., Demeter-Karászi, Z., Major, E., & Puskás, M. (2024). Beyond the barriers of deficit orientedness? Comparing distinct teacher approaches of parental involvement. *British Journal of Religious Education*, 1-19.
Sacker, A., Schoon, I., & Bartley, M. (2002). Social inequality in educational achievement and psychosocial adjustment throughout childhood: Magnitude and mechanisms. *Social Science & Medicine, 55*(5), 863-880.
Stange, W. (2012). Erziehungs-und Bildungspartnerschaften–Grundlagen, Strukturen, Begründungen. In *Erziehungs-und Bildungspartnerschaften: Grundlagen und Strukturen von Elternarbeit* (pp. 12-39).
Szemerszki, M. (1992). Tanárok és szülők véleménye az egyházi iskolák indításáról és a világnézeti oktatásról. In J. Szigeti, M. Szemerszki, & P. Drahos (Eds.), *Egyházi iskolák indítása Magyarországon* (pp. 77-92). Oktatáskutató Intézet.

Tomasz, G. (2017). Erősödő egyházi jelenlét az oktatásban. *Educatio, 26*(1), 94-112.
Zolnay, J. (2022). Oktatási kvázi piac és kistérség: Esettanulmány Köményről. *REGIO: Kisebbség, Kultúra, Politika, Társadalom*, *30*(2), 93–115.

DEBRECENI EGYETEM
EGYETEMI ÉS NEMZETI KÖNYVTÁR
H-4002 Debrecen, Egyetem tér 1, Pf.: 400
Tel.: 52/410-443, e-mail: publikaciok@lib.unideb.hu

Nyilvántartási szám: DEENK/435/2025.PL
Tárgy: PhD Publikációs Lista

Jelölt: Major Enikő
Doktori Iskola: Humán Tudományok Doktori Iskola
MTMT azonosító: 10079227

A PhD értekezés alapjául szolgáló közlemények

Magyar nyelvű könyvrészletek (1)

1. **Major, E.**, Hegedűs, G.: Megvalósuló jó gyakorlatok a szülők-pedagógusok tudatos kapcsolattartásában: ahogy a pedagógusok látják.
   In: Elkötelezettség és rugalmasság: a neveléstudomány útjai az átalakuló világban. Szerk.: Gordon Győri János, Bajzáth Angéla, Eötvös Loránd Tudományegyetem Pedagógiai és Pszichológiai Kar; Magyar Tudományos Akadémia Pedagógiai Tudományos Bizottság, Budapest, 97-107, 2024, (Új kutatások a neveléstudományokban 2023) ISBN: 9789634896777

Magyar nyelvű tudományos közlemények hazai folyóiratban (4)

2. Bacskai, K., Bencze, Á., Dorogi, A., Hegedűs, G., **Major, E.**, Rétháti, C., Pusztai, G.: A szülői bevonódás és az eredményesség összefüggései Magyarországon az Országos kompetenciamérés adatai alapján.
   Különleges bánásmód. 10 (4), 7-20, 2024. EISSN: 2498-5368.
   DOI: https://doi.org/10.18458/KB.2024.4.7
3. **Major, E.**: A felekezeti iskolák története - kelet-közép-európai összehasonlításban.
   Mediárium. 16 (2-3), 113-131, 2022. ISSN: 1789-0357.
4. **Major, E.**: Értékátadó nevelés a felekezeti iskolákban: történeti áttekintés.
   Mediárium. 16 (1), 5-31, 2022. ISSN: 1789-0357.
5. **Major, E.**, Bacskai, K., Engler, Á.: Nevelési értékpreferenciák az állami és egyházi iskolákban.
   Educatio. 31 (3), 479-488, 2022. ISSN: 1216-3384.
   DOI: https://doi.org/10.1556/2063.31.2022.3.9

Idegen nyelvű tudományos közlemények hazai folyóiratban (1)

6. **Major, E.**: Parent-Teacher Communication from the Perspective of the Educator.
   Cent. Eur. J. Educat. Res. 5 (2), 13-24, 2023. EISSN: 2677-0326.
   DOI: https://doi.org/10.37441/cejer/2023/5/2/13281

DEBRECENI EGYETEM * Egyetemi és Nemzeti Könyvtár *

Idegen nyelvű tudományos közlemények külföldi folyóiratban (2)

7. Bacskai, K., Bencze, Á., Dorogi, A., Hegedűs, G., **Major, E.**, Rétháti, C., Pusztai, G.: Implementing Parental Involvement to Improve Student Achievement in Hungary Schools: Patterns of Hidden Resources.
Egit. Arast. 109, 222-237, 2024. ISSN: 1302-597X.
DOI: http://dx.doi.org/10.14689/ejer.2024.109.013

8. Pusztai, G., Demeter-Karászi, Z., Csonka, É., Bencze, Á., **Major, E.**, Polgáriné Szilágyi, E., Bacskai, K.: Patterns of parental involvement in schools of religious communities: a systematic review.
Brit. J. Relig. Educ. 46 (1), 1-20, 2024. ISSN: 0141-6200.
DOI: http://dx.doi.org/10.1080/01416200.2024.2315550
IF: 0.7

Idegen nyelvű konferencia közlemények (1)

9. Hegedűs, G., **Major, E.**: Interrelationships between cultural capital and private language teaching: results of a quantitative pilot study.
In: XI. Interdiszciplináris Doktorandusz Konferencia 2022. november 25-26 = 11th Interdisciplinary Doctoral Conference 25-26th of November 2022 : absztraktkötet = Book of Abstracts. Szerk.: Kajos Luca Fanni; Bali Cintia; Puskás Tamás; Horváth-Polgár Petra Ibolya; Glázer-Kniesz Adrienn; Tislér Ádám; Kovács Eszter, Pécsi Tudományegyetem Doktorandusz Önkormányzat, Pécs, 269-280, 2022. ISBN: 9789636260705

Magyar nyelvű absztrakt kiadványok (1)

10. **Major, E.**: Megvalósuló kommunikáció a pedagógusok és szülők között.
In: Interdiszciplináris pedagógia és a korszakváltás bizonytalansága : XIII. Kiss Árpád emlékkonferencia: tartalmi összefoglalók.. Szerk.: Buda András, Kiss Endre, Kiss Árppád Archívum Könyvtára, DE Nevelés- és Művelődéstudományi Intézet, Debrecen, 31, 2023. ISBN: 9789634905349

További közlemények

Magyar nyelvű könyvek (2)

11. Szerk. Baráth, B. L., Kis, K., Kustár, Z., Ittzés, G., Kovács, Á., Ledan-Muntean, I., **Major, E.**: Studia. Debreceni Teológiai Tanulmányok: A Debreceni Református Hittudományi Egyetem teológiai szakfolyóirata 2024/2. Debreceni Reformátud Hittudományi Egyetem, Debrecen, 2024.

12. Szerk. Baráth, B. L., Kenyhercz, R., Kustár, Z., **Major, E.**, Németh, Á.: Orando et laborando: A Debreceni Református Hittudományi Egyetem évkönyve a 484. tanévről. 2021/2022. Debreceni Református Hittudományi Egyetem, Debrecen, 166 p., 2022.

Magyar nyelvű könyvrészletek (4)

13. **Major, E.**: A roma oktatás aktorai a felekezeti általános iskolákban.
In: 50 éve családban - 20 éve családkutatásban : Tanulmányok Engler Ágnes tiszteletére. Szerk.: Markos Valéria; Bencze Ádám, CHERD-Hungary, Debrecen, 205-226, 2025, (Oktatáskutatók Könyvtára ; 25.) ISBN: 978615601234050

14. **Major, E.**, Gyorgyovich, M., Ludescher, M., Székely, A.: A vallásosság összefüggései a családi állapottal és a gyermekvállalással.
In: Család - Érték - Tér : Tanulmányok a családi értékekről. Szerk.: Pári András; Gyorgyovich Miklós, Kopp Mária Intézet a Népesedésért és a Családokért, Budapest, 163-176, 2023. ISBN: 9786156447081

15. Engler, Á., Markos, V., **Major, E.**: Párkapcsolati mintázatok és a gyermekvállalás.
In: Magyar lelkiállapot 2021 : család - egészség -közösség : Hungarostudy 2021 tanulmányok. Szerk.: Engler Ágnes, Purebl György; Susánszky Éva; Székely András, KINCS Kopp Mária Intézet a Népesedésért és a Családokért, Budapest, 51-67, 2022. ISBN: 9786156447050

16. Debrenti, E., **Major, E.**, Vértessy, B.: Matematikatanítás napjainkban.
In: Gyermek - kultúra - pedagógia. Szerk.: Bús Imre, PTE KPVK és Dienes Zoltán Gyermekkultúra és Pedagógiai Továbbképző Kutatóközpont, Szekszárd, 334-347, 2021. ISBN: 9789634296218

Magyar nyelvű tudományos közlemények hazai folyóiratban (7)

17. Székely, A., Szilágyi, D., Rövid, I., **Major, E.**: A Babaváró támogatás és a CSOK igénybevétele a felzárkózó településeken.
KAPOCS. 2025 (1-2.), 91-104, 2025. ISSN: 2732-0154.
DOI: https://doi.org/10.63582/KAPOCS.2025.1-2.7

18. Székely, A., Székely, A., **Major, E.**: A vallásosság és a családi szerepek összefüggéseinek a vizsgálata.
Kapocs. 2022 (3-4), 152-166, 2024. ISSN: 1588-7227.

19. Székely, A., **Major, E.**, Székely, A.: A házassággal kapcsolatos attitűdök és a vallásosság kapcsolata a Hungarostudy 2021 kutatás eredményei alapján.
Máltai tanulmányok. 5 (4), 36-53, 2023. ISSN: 2732-0332.
DOI: http://dx.doi.org/10.56699/MT.2023.4.3

20. Engler, Á., Markos, V., **Major, E.**: Gyermekvállalási tervek a párkapcsolati jellemzők tükrében.
Kapocs. 2022 (1), 10-21, 2022. ISSN: 1588-7227.

DEBRECENI EGYETEM
Egyetemi és Nemzeti Könyvtár

21. **Major, E.**: A vallásosság értékközvetítő szerepe a nevelés- és vallásszociológia tükrében. *Mediárium. 16* (1-2), 112-117, 2021. ISSN: 1789-0357.

22. **Major, E.**: Egyedül a képernyő előtt vagy egyedül a táblánál? *Reform. Tiszánt. 29* (1), 18-21, 2021. ISSN: 1216-9870.

23. **Major, E.**: Érték, nevelés-oktatás és kapcsolattartás összehangolása a pedagógus perspektívájából. *Mediárium. 15* (1-2), 44-64, 2021. ISSN: 1789-0357.

Idegen nyelvű tudományos közlemények hazai folyóiratban (1)

24. Engler, Á., Markos, V., **Major, E.**: Relationship patterns and having children. *Kapocs. 2024* (1), 134-146, 2024. ISSN: 1588-7227.

Idegen nyelvű tudományos közlemények külföldi folyóiratban (1)

25. Pusztai, G., Demeter-Karászi, Z., **Major, E.**, Puskás, M.: Beyond the barriers of deficit orientedness? Comparing distinct teacher approaches of parental involvement. *Brit. J. Relig. Educ. 119*, 1-19, 2024. ISSN: 0141-6200. DOI: http://dx.doi.org/10.1080/01416200.2024.2388133 IF: 0.7

Magyar nyelvű absztrakt kiadványok (17)

26. **Major, E.**, Engler, Á.: Értékteremtő, értékátadó, együttműködő gyermeknevelés. In: Absztraktkötet : Közösségek a tanulás világában : Hungarian Conference on Educational Research HuCER 2025. Szerk.: Márkus Edina; Máté-Szabó Barbara, Debreceni Egyetem, Debrecen, 236-237, 2025. ISBN: 9786155657177

27. **Major, E.**, Engler, Á.: A gyermekek otthoni tanulásának támogatása a pedagógusok meglátása alapján. In: Az oktatás időszerű narratívumai. Szerk.: Juhász Erika, Gyányi István, Eszterházy Károly Katolikus Egyetem, Eger, 277, 2024. ISBN: 9786155657153

28. Engler, Á., Pári, A., **Major, E.**: Az osztályterem rejtett kihívásai: az ikertanulók oktatása és nevelése. In: Oktatás és nevelés a társadalmi jóllét szolgálatában. A nevelés és az oktatás kihívásai a válságok korában. Szerk.: Bocsi Veronika, Csók Cintia, TA Pedagógiai Tudományos Bizottság Debreceni Egyetem Gyermeknevelési és Gyógypedagógiai Kar Debreceni Egyetem Bölcsészettudományi Kar Nevelés- és Művelődéstudományok Intézete, Debrecen, 277-278, 2024. ISBN: 9789634906551

DEBRECENI EGYETEM Egyetemi és Nemzeti Könyvtár

29. **Major, E.**, Bencze, Á., Dorogi, A., Rétháti, C., Hegedűs, G.: A szülői bevonódás mintázatai az Országos kompetenciamérés adatai alapján.
In: XXIII. Országos Neveléstudományi Konferencia : Elkötelezettség és rugalmasság: a neveléstudomány útjai az átalakuló világban: Absztraktkötet. Szerk.: Bajzáth Angéla, Csányi Kinga, Győri János, MTA Pedagógiai Tudományos Bizottság ; ELTE Pedagógiai és Pszichológiai Kar, Budapest, 35, 2023. ISBN: 9789634896111

30. Pusztai, G., Demeter-Karászi, Z., **Major, E.**, Puskás, M.: Felekezeti és nem felekezeti iskolák szülői bevonódás mintázatainak összehasonlítása.
In: Az oktatás határdimenziói. Szerk.: Juhász Erika, Kattein Pornói Rita, Magyar Nevelés- és Oktatáskutatók Egyesülete, Szombathely, 242-243, 2023. ISBN: 9786155657139

31. **Major, E.**, Hegedűs, G.: Megvalósuló jógyakorlatok a szülők-pedagógusoktanulók kapcsolattartásában.
In: XXIII. Országos Neveléstudományi Konferencia : Elkötelezettség és rugalmasság: a neveléstudomány útjai az átalakuló világban: Absztraktkötet. Szerk.: Bajzáth Angéla, Csányi Kinga, Győri János, MTA Pedagógiai Tudományos Bizottság : ELTE Pedagógiai és Pszichológiai Kar, Budapest, 344, 2023. ISBN: 9789634896111

32. Pusztai, G., **Major, E.**, Polgáriné Szilágyi, E., Bencze, Á., Csonka, É., Demeter-Karászi, Z.: A szülői bevonódás módjának szektorközi összehasonlítása a nemzetközi gyakorlatban.
In: Oktatás egy változó világban : Kutatás, innováció, fejlesztés : Absztraktkötet. Szerk.: Juhász Erika, Kattein-Pornói Rita, Magyar Nevelés- és Oktatáskutatók Egyesülete (HERA), Budapest, 272, 2022. ISBN: 9786155657115

33. Polgáriné Szilágyi, E., **Major, E.**, Bencze, Á., Csonka, É., Demeter-Karászi, Z.: A szülői bevonódás szektorközi összehasonlítása a nemzetközi gyakorlatban.
In: 21. századi képességek, írásbeliség, esélyegyenlőség. Absztraktkötet: XXII. Országos Neveléstudományi Konferencia. Szerk.: Steklács János, Molnár-Kovács Zsófia, MTA Pedagógiai Tudományos Bizottság PTE BTK Neveléstudományi Intézet, Pécs, 179, 2022. ISBN: 9789636260576

34. Engler, Á., Markos, V., **Major, E.**: Családalapító fiatalok társas kapcsolatai. Gyermekvállalási tervek a párkapcsolati forma tekintetében.
In: 21. századi képességek, írásbeliség, esélyegyenlőség. Absztraktkötet: XXII. Országos Neveléstudományi Konferencia. Szerk.: Steklács János, Molnár-Kovács Zsófia, MTA Pedagógiai Tudományos Bizottság PTE BTK Neveléstudományi Intézet, Pécs, 109, 2022. ISBN: 9789636260576

35. **Major, E.**: Értékrend-iránytű = Value system - compass.
In: Egy nyelvet beszélünk? Gyermeklét és pedagógia a nyelvi, kulturális és társadalmi terek kontextusában : 15. Képzés és Gyakorlat Nemzetközi Neveléstudományi Konferencia : Program és Absztraktok. Szerk.: Kéri Katalin; Kissné Zsámboki Réka; Németh Dóra Katalin Pásztor Enikő, Soproni Egyetem Kiadó, Sopron, 235-236, 2022. ISBN: 9789633344392

DEBRECENI EGYETEM Egyetemi és Nemzeti Könyvtár

36. Engler, Á., Markos, V., **Major, E.**: Gyermekvállalási tervek a párkapcsolati forma tekintetében.
In: Egy nyelvet beszélünk? Gyermeklét és pedagógia a nyelvi, kulturális és társadalmi terek kontextusában : 15. Képzés és Gyakorlat Nemzetközi Neveléstudományi Konferencia : Program és Absztraktok. Szerk.: Kéri Katalin; Kissné Zsámboki Réka; Németh Dóra Katalin; Pásztor Enikő, Soproni Egyetemi Kiadó, Sopron, 88, 2022. ISBN: 9789633344392

37. Engler, Á., Markos, V., **Major, E.**: Gyermekvállalási tervek és a párkapcsolati forma összefüggései.
In: Oktatás egy változó világban : Kutatás, innováció, fejlesztés : Absztraktfüzet. Szerk.: Juhász Erika; Kattein-Pornói Rita, Magyar Nevelés- és Oktatáskutatók Egyesülete (HERA), Budapest, 294, 2022. ISBN: 9786155657115

38. **Major, E.**: Megvalósul-e az értékteremtő gyermeknevelés a családban?
In: Oktatás egy változó világban : Kutatás, innováció, fejlesztés : Absztraktfüzet. Szerk.: Juhász Erika, Kattein-Pornói Rita, Magyar Nevelés- és Oktatáskutatók Egyesülete (HERA), Budapest, 19, 2022. ISBN: 9786155657115

39. **Major, E.**, Hegedűs, G.: Megvalósul-e az értékteremtő nevelés a családban?
In: XI. Interdiszciplináris Doktorandusz Konferencia 2022. november 25-26 = 11th Interdisciplinary Doctoral Conference 25-26th of November 2022 : absztraktkötet = Book of Abstracts. Szerk.: Kajos Luca Fanni, Bali Cintia, Puskás Tamás, Horváth-Polgár Petra Ibolya, Glázer-Kniesz Adrienn, Tislér Ádám, Kovács Eszter, Pécsi Tudományegyetem Doktorandusz Önkormányzat, Pécs, 147, 2022. ISBN: 9789636260699

40. Hegedűs, G., **Major, E.**: Megvalósuló jó gyakorlatok a szülők-pedagógusok-tanulók kapcsolattartásában.
In: 21. századi képességek, írásbeliség, esélyegyenlőség. Absztraktkötet: XXII. Országos Neveléstudományi Konferencia. Szerk.: Steklács János, Molnár-Kovács Zsófia, MTA Pedagógiai Tudományos Bizottság PTE BTK Neveléstudományi Intézet, Pécs, 72, 2022. ISBN: 9789636260576

41. **Major, E.**, Bacskai, K., Engler, Á.: Nevelői munka során megvalósuló értékpreferenciák az állami és egyházi szektorban.
In: 21. századi képességek, írásbeliség, esélyegyenlőség. Absztraktkötet: XXII. Országos Neveléstudományi Konferencia. Szerk.: Steklács János, Molnár-Kovács Zsófia, MTA Pedagógiai Tudományos Bizottság PTE BTK Neveléstudományi Intézet, Pécs, 127, 2022.

42. **Major, E.**, Szécsiné Szász, E.: Kötelező? Kötelező! - másként.
In: Kihívások a társadalomban, válaszok az iskolában : Vezetőtanítók- és tanárok VIII. országos módszertani konferenciájának tanulmánykötete. Szerk.: Cs. Bogyó Katalin, Gyakorlóiskolák Iskolaszövetsége, Szeged, 64-66, 2013. ISBN: 9789630874120

DEBRECENI EGYETEM Egyetemi és Nemzeti Könyvtár

DEBRECENI EGYETEM
EGYETEMI ÉS NEMZETI KÖNYVTÁR
H-4002 Debrecen, Egyetem tér 1, Pf.: 400
Tel.: 52/410-443, e-mail: publikaciok@lib.unideb.hu

Idegen nyelvű absztrakt kiadványok (3)

43. Hegedűs, G., **Major, E.**: Enhancing Parental Involvement in Education: Strategies and Implications.
In: Teachers' and parents' collaboration for students = Pedagógusok és szülők együttműködése a tanulókért : Az MTA-DE-CSATOKK Kutatócsoport zárókonferencia : absztaktkötet. Szerk.: Pusztai Gabriella, Ceglédi Tímea, Bacskai Katinka, Papp Hunor, CHERD-Hungary, Debrecen, 39-40, 2025. ISBN: 9786156012333

44. Pusztai, G., Demeter-Karászi, Z., **Major, E.**, Puskás, M.: The comparison of parental involvement of public and church-run schools.
In: Book of Abstracts The 6th International Conference on Future of Education 2023. Ed.: Brian D. Beitzel, The International Institute of Knowledge Management, Pitakotte, 71, 2023. ISBN: 9786245746378

45. Hegedűs, G., **Major, E.**: Cultural capital and educational achievement in shadow education: results of a quantitative study on private language tutoring.
In: XI. Interdiszciplináris Doktorandusz Konferencia 2022. november 25-26 = 11th Interdisciplinary Doctoral Conference 25-26th of November 2022 : absztraktkötet = Book of Abstracts /szerk. Kajos Luca Fanni, Bali Cintia, Puskás Tamás, Horváth-Polgár Petra Ibolya, Glázer-Kniesz Adrienn, Tislér Ádám, Kovács Eszter, Pécsi Tudományegyetem Doktorandusz Önkormányzat, Pécs, 156, 2022. ISBN: 9789636260699

A közlő folyóiratok összesített impakt faktora: 1,4
A közlő folyóiratok összesített impakt faktora (az értekezés alapjául szolgáló közleményekre): 0,7

A DEENK a Jelölt által a Tudóstérbe feltöltött adatok bibliográfiai és tudománymetriai ellenőrzését a tudományos adatbázisok és a Journal Citation Reports Impact Factor lista alapján elvégezte.

Debrecen, 2025.07.02.

DEBRECENI EGYETEM * Egyetemi és Nemzeti Könyvtár *